

Лідія Ковалець

*Вивчення
життя і творчості
Тараса Шевченка
в ЗЗСО*

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Л. М. Ковалець

ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ЗЗСО

Навчально-методичний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2025

УДК 37.016:821.161.2.092(072)

К 562

Рекомендовано вченою радою філологічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол № 10 від 14 травня 2025 року)

Рецензент:

В. С. Мальцев, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач
кафедри української літератури Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича.

Ковалець Л. М.

К 562 Вивчення життя і творчості Тараса Шевченка в ЗЗСО :
навч.-метод. посібник / Л. М. Ковалець. Чернівці : Чернівець.
нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 40 с.

Навчально-методичне видання з вибіркової дисципліни містить
програму лекційного та практичного курсу, а також тематику
самостійної роботи, контрольні питання для самоперевірки, питання,
що виносяться на залік, списки рекомендованої науково-критичної
літератури до курсу.

Для студентів 4 курсу філологічного факультету спеціальності
«середня освіта / педагогіка»

УДК 37.016:821.161.2.092(072)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2025

© Ковалець Л. М., 2025

ЗМІСТ

Вступні зауваги	4
Програма лекційного курсу (тематика, плани занять)	
<i>Змістовий модуль 1</i>	<i>6</i>
<i>Змістовий модуль 2</i>	<i>7</i>
Програма практичного курсу (тематика, плани занять)	
<i>Змістовий модуль 1</i>	<i>13</i>
<i>Змістовий модуль 2</i>	<i>16</i>
Тематика самостійної роботи	24
Контрольні питання для самоперевірки.....	30
Питання, які виносяться на залік	34
Рекомендована науково-критична література	
до дисципліни (основна і додаткова)	37

Вступні зауваги

Мета і завдання навчальної дисципліни: курс «Вивчення життя і творчості Тараса Шевченка в ЗЗСО» передбачає сприяння тому, щоб в умовах інноваційної перебудови вітчизняної системи освіти допомогти студентам сформувати їхні методичні компетенції на основі ґрунтовних фахових знань про ключову постать українського літературного та суспільно-культурного процесу.

Метою викладання навчальної дисципліни є професійна підготовка майбутніх учителів української літератури, здатних ефективно вчитися й навчати інших. Ідеться про засвоєння студентами основних відомостей із практичної методики та шкільного літературознавства, формування креативної здатності молодих людей використовувати набуті знання і підвищувати свій освітній рівень на матеріалі, пов'язаному з вивченням у ЗЗСО життя та творчості Т. Шевченка.

Курс пов'язаний із такими дисциплінами освітньо-професійної програми, як: «Історія української літератури (перша пол. XIX ст.)», «Педагогіка з основами педмайстерності», «Методика викладання української літератури», «Навчальна педагогічна практика «Нова українська школа», «Виробнича педагогічна практика «Нова українська школа», «Педагогічна практика», «Спецкурс із проблем викладання української літератури в ЗЗСО», «Аналіз поетичного тексту в ЗЗСО».

Обсяг курсу: для студентів денної форми навчання 90 год., з яких 22 год. – лекції, 11 год. – практичні заняття, 57 год. – самостійна робота;

Для студентів заочної форми навчання 90 год., з яких 4 год. – лекції, 4 год. – практичні заняття, 82 год. – самостійна робота.

Методи навчання

У роботі використовуємо словесні, наочні та практичні методи навчання, зокрема: лекцію, пояснення, розповідь, бесіду, спостереження, ілюстрацію, демонстрацію, практичні завдання.

За характером пізнавальної діяльності здобувача освіти застосовуємо інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемний, евристичний, дослідний методи.

Система контролю та оцінювання

Система контролю та оцінювання проводиться у формі поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті. У процесі вивчення дисципліни використовуємо такі методи поточного контролю:

- усне вибіркове опитування;
- письмовий експрес-контроль;
- вербальне оцінювання в ході відповідей, дискусій та обговорення індивідуальних проєктів;
- самооцінювання, взаємооцінювання;

Формами поточного контролю є індивідуальна та фронтальна перевірка, форма підсумкового контролю – залік.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)											К-сть балів	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль № 1 (20 б.)				Змістовий модуль № 2 (40 б.)								
T1.1.	T1.2.	T1.3.	T1.4.	T2.1.	T2.2.	T2.3.	T2.4.	T2.5.	T2.6.	T2.7.	40	100
5	5	5	5	6	6	5	6	6	5	6		

ПРОГРАМА ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

МОДУЛЬ 1. Вивчення Т. Шевченка в системі розвитку учнів 5-8 класів

Лекція 1. Специфіка курсу і специфіка навчання літератури

1. Покликання курсу і його зміст.
2. Т. Шевченко в історії методики української літератури та в її сучасній версії: істотна зміна тенденцій у підходах до вивчення.
3. Особливості рекомендацій авторів програм щодо вибору творів Шевченка та методів їхнього опанування школярами.
4. Особливості викладення шевченкознавчих матеріалів у шкільних підручниках. Дискусійні питання.

Лекція 2. Змістове наповнення біографічних матеріалів, присвячених Т. Шевченкові і рекомендованих для вивчення у 5-8 класах, форми й методи їх подання. Технологізація таких уроків

1. Особливості біографічних довідок, рекомендованих п'ятикласникам, та біографічних епізодів, розрахованих на сприйняття учнями 6 класу.
2. Про матеріали, спрямовані на осягнення особистості Т. Шевченка семикласниками та восьмикласниками, в т. ч. біографічні нариси. Використання при цьому технічних засобів навчання, комп'ютерного обладнання (відеофрагментів, зорових опор, комп'ютерних дидактичних програм, візуальних наочних посібників тощо). Разом з тим важливість не перетворювати урок літератури як урок пізнання Т. Шевченка в кіносеанс, позаяк наочність – тільки засіб навчання.

Лекція 3. Методична наука про алгоритм вивчення / прочитання / пізнання поезій Т. Шевченка в системі здобуття базової освіти. Переваги аналізу «більш вільного» й такого, що акумулює різний досвід

1. Моделі аналізу за Г. Токмань, за А. Ситченком, за В. Марком.
2. Етапи аналізу: підготовка до читання й аналізу, первинне читання, власне аналіз, підсумкова робота.
3. Форми запитань, словникова робота.
4. Як «відчути душу поета», наблизитись до «психології творчості»? Актуалізація власного досвіду.

Лекція 4. Розвиток мовлення дітей на уроках із вивчення життя та творчості Т. Шевченка

1. Усне мовлення і проблеми його оцінювання.
2. Писемне мовлення і його види.
3. Шкільні творчі роботи шевченківської тематики як запорука розвитку такого мовлення – на відміну від тестових завдань.

МОДУЛЬ 2. Проблематика вивчення життя і творчості Т. Шевченка у старшій школі

Лекція 5. «Історія мого життя є частиною історії моєї батьківщини...» Специфіка вивчення учнями 9 кл. біографії Т. Шевченка та її зв'язку з історико-культурним процесом. Методичні підходи до проведення такого уроку

1. Потреба актуалізації попередніх знань.
2. Короткий історичний вступ (визначення «нерва» й образу епохи, головних суспільно-політичних подій періоду), загальна характеристика картини літературного руху, найголовніших художніх систем на цьому етапі історії літератури.

3. Джерела вивчення біографії Т. Шевченка: автобіографія, щоденник самого поета; спогади, листи, літературно-критичні статті його сучасників; праці науковців (біографії, огляди творчості); зразки історико-біографічної художньої літератури. Важливість незаангажованого, органічного поєднання цього матеріалу між собою та з історико-культурним контекстом, з увагою до унікального в характері, долі, літературно-мистецькому самовираженні Т. Шевченка.
4. Періодизація творчого життя поета, інтенсивність, значущість кожного з етапів. Різні можливі формати роботи.
5. Традиційні і нетрадиційні типи уроків із опанування вказаної теми.

Лекція 6. Концептуальні питання творчості Т. Шевченка **як об'єкт уваги вчителя-словесника**

1. Важливість уявлень школярів про літературну спадщину Т. Шевченка як унікальну художню систему, її нерозривний зв'язок із малярськими здобутками письменника, фольклором і досягненнями національної та загальноєвропейської культури.
2. Жанрово-родова специфіка репрезентативних програмних зразків, можливість систематизації опорних теоретико-літературних знань (використання графічних таблиць). Разом з тим складність нових жанрових утворень, котрі йшли від Т. Шевченка.
3. Питання про своєрідність романтизму, психологічного реалізму як творчі методи Т. Шевченка. Аргументація повідомлення.
4. Виняткове значення цієї творчості для формування української літературної мови й нового українського письменства.
5. Особливості багатогранного художнього мислення митця й можливості кожного покоління відчувати в написаному Т. Шевченком свої приховані сенси.

Лекція 7. Ранні поеми Т. Шевченка «Гайдамаки», «Іван Підкова», «Тарасова ніч» як об'єкт інтегрованого уроку з української літератури та історії. Методика підготовки такого уроку і його завдання (повторення і корекція, узагальнення і систематизація знань)

1. Типи інтегрованих уроків. З огляду на багатоплановість об'єкта уваги – Т. Шевченка – можливість вивчати його в межах різних дисциплін, навіть, здавалося б, несумісних із літературою (на уроках біології, географії, математики, основ здоров'я тощо).
2. Попередній аналіз календарного планування з української літератури та історії, зіставлення матеріалу різних предметів, визначення форми проведення уроку.
3. Можливості використання методів проблемного навчання, поєднання групової та індивідуальної роботи.
4. Підготовка до реалізації мети (ознайомлення з історичною основою поем, допомога у визначенні порушених у творах проблем, розвиток уваги, допитливості, розуміння особливостей авторського осмислення історичного минулого України і творчого процесу як такого).
5. Підготовка обладнання (ілюстрацій, презентацій).
6. Попередні диференційовані завдання учням (учні можуть виступити в ролі, скажімо, блогерів), завчасна перевірка виконання.
7. Можливість формування навичок самостійної роботи школярів з основною та додатковою літературою.
8. Актуалізація на початку уроку опорних знань (вступна бесіда обох учителів, зміст цих повідомлень). Способи організації пізнавальної діяльності учнів у ході уроку. Апеляція до текстів поем, біографічних, літературно-критичних матеріалів Шевченкової тематики як основних. Підведення підсумків.

Лекція 8. Антиколоніальний, антимілітаристський, антимосковський дух поеми Т. Шевченка «Кавказ» та надважливість її вивчення в сьогочасній українській школі

1. Твір у рецепції наукової критики і з погляду вчених-методистів.
2. Реальна життєва й історична основа твору, важливість її пізнання на рівні відчуття, адже це Шевченків твір і про наш час.
3. Учням про жанрово-стильову специфіку поеми (як реквієм, «немов один величезний вибух чуття», за І. Франком).
4. Масштабність, двоплановість і майже незакодованість образної системи твору (Прометей та орел як опозиційні філософсько-міфологічні символи, з одного боку, – й так само опозиційні між собою та співвіднесені з першою парою їхні прототипи з реальності: збірний образ горців Кавказу, інших уямлених Московією народів та образ російського колонізатора).
5. Своєрідність лексики та віршування твору. Афористичність Шевченкового мовлення, яке також спрямовувалось у перспективу.

Лекція 9. Вивчення поеми Т. Шевченка «Сон» та послання «І мертвим, і живим...» : спроба узагальнення педагогічного досвіду

Аналіз публікацій, присвячених вивченню зазначених творів і вміщених на сторінках сучасної педагогічної літератури (праця Г. Ключека «Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація» (1998), окремі статті науковців-методистів, матеріали онлайн-ресурсів тощо).

Лекція 10. Проблемність на уроках із вивчення життя та творчості Т. Шевченка

1. Передумови створення проблемних ситуацій.
2. Можливості створення проблемних ситуацій на уроках літератури під час вивчення біографії Т. Шевченка (із залученням матеріалів альтернативного шевченкознавства).
3. Обговорення проблемних (дискусійних) питань як ефективний спосіб зацікавлення учнів творчістю та постаттю Т. Шевченка.
4. Моделювання ситуацій та їх обговорення.

Лекція 11. Огляд інших важливих для обговорення проблем (про міжпредметні зв'язки на уроках, присвячених Т. Шевченкові, про уроки з розвитку мовлення, про підходи до вивчення низки творів, рекомендованих програмою для додаткового прочитання, про позакласну роботу відповідної тематики тощо)

1. Необхідність виявлення спільних із літературою фактів, явищ та ідей у різних сферах знань, які могли б стосуватися Т. Шевченка, й максимальне застосування набутих інопредметних знань для глибшого засвоєння виучуваних.
2. Інноваційні уроки з розвитку мовлення в 9 кл., спрямовані на розвиток діалогічного мислення і мовлення учнів.
3. Важливість творчого, дискусійного характеру спілкування на уроках літератури вчителя та учнів, предметного діалогу учнів між собою, з автором, епохою тощо. Тематика таких діалогів (ідейно-естетичні суперечності Т. Шевченка та П. Куліша як суперечності між «своїми»; опонування В. Белінському як обвинувачеві Т. Шевченка; опонування

І. Тургенєву, Я. Полонському, які закидали Т. Шевченкові його малоосвіченість; опонування російському царизмові як винуватцеві десятирічної Шевченкової неволі й передчасної смерті та ін.).

4. Особливості позакласної роботи з вивчення Т. Шевченка у старшій школі (на зібраннях гуртка, літературного клубу, тижні літератури в школі тощо).

ТЕМАТИКА І ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ,

ВИДИ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Вивчення Т. Шевченка в системі розвитку учнів базової школи

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема 1. Актуалізація опорних знань про життя і творчість Т. Шевченка та методики їх вивчення

Види роботи: бесіда, усні відповіді, експрес-опитування, дискусія (методи «Шкала думок», «Займи позицію»).

1. Проаналізуйте список творів поета, рекомендованих нині діючими програмами для вивчення в ЗЗСО. Чи потребує він перегляду? Які зміни зробили б ви? Відповідь обґрунтуйте.

2. А. Лісовський пропонує для вивчення у школі добирати літературні твори за принципом «non multa, sed multum». Ваша думка з цього приводу.

3. Актуалізуйте власний чуттєвий досвід та опорні знання про Т. Шевченка, висловіть свої індивідуальні міркування про те, як зробити «шкільного» Т. Шевченка ненудним (експрес-опитування).

4. Перегляньте мультиплікаційний фільм 3-й книги-кіномандрівки «Як Тарас Шевченко став зіркою». Які інші форми роботи здаються вам ефективними і можуть зацікавити дітей особою та творчістю Т. Шевченка?

Тема 2. Як навчати учнів читати Т. Шевченка

Види роботи: бесіда, усні відповіді, робота з текстами творів, рольові ігри, дискусія.

1. Сучасна наука називає виразне читання «одним із найскладніших видів художньої інтерпретації тексту, покликаним звільняти слова з полону» (думка В. Г. Маранцмана). Як ви розумієте цю характеристику? Які інші завдання має творче читання? Запропонуйте за допомогою ютуба зразок професійного творчого читання одного з програмних віршів Т. Шевченка, які вивчатимуться в конкретному класі (за вибором).

2. План читацької роботи з учнями базової школи включає: словникову частину, настанову вчителя стосовно прочитання твору, коментоване (класне) читання, власне (індивідуальне) читання як спостереження над текстом і шлях до виховання культури почуттів. Продемонструйте (проілюструйте) на практиці кожен із цих компонентів. Якими ефективними діями цей план можна доповнити? Відповідь аргументуйте.

3. Як ви розумієте поняття «повільне читання»? На конкретному художньо-поетичному матеріалі продемонструйте, на яких фрагментах того чи того твору доречно зупинитись довше і в чому важливість такого «сповільнення». Як ви розумієте пораду І. Огієнка: «Читаючи книги, ніколи не поспішайте, нехай навчання буде серйозніше, а насолода глибша»?

4. Опираючись на науково-методичну літературу і на власний досвід, укажіть на оптимальні прийоми, покликані зацікавити дітей поезією Т. Шевченка, читанням узагалі й розраховані, зокрема, на тих із них, хто індиферентно ставиться до літератури. Одним із таких прийомів, наприклад, є поділ класу на три групи, перша з яких читає вірш очима й виписує ключові означення (прикметники), друга – сприймає вірш «на слух» і виписує іменники, третя – може пробігти текст очима чи пошепки, стоячи чи крутячи в руках ручку чи олівець, – і виписати дієслова). Відтак – обговорення прочитаного. Наскільки ефективна, з вашого погляду, подібна психолого-педагогічна робота? Які інші її види в цьому випадку зіграють свою добру роль?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Аналізуємо з учнями базової школи поезії Т. Шевченка «від першого до останнього слова»

Види роботи: бесіда, робота з текстами творів Т. Шевченка та науково-методичною літературою, рольова гра, дискусія, робота в групах.

1. Моделі сучасного аналізу від Г. Токмань, Н. Волошиної і О. Бандури, А. Ситченка, А. Лісовського та ін. науковців-методистів, зрозуміло, потребують обговорення. Яка з цих моделей, на вашу думку, найоптимальніша в тому чи іншому класному колективі (залежно від рівня підготовки) і спрямована на вироблення у школярів «звички і потреби мислити, щоб вони не переймали істину як готовий предмет, а відкривали її», як висловила Н. Каменська? При обговоренні покликаємось на Шевченків матеріал.

2. Якими запитаннями варто скористатись при вивченні ліричного твору в тому чи тому класі? Відповідь конкретизуйте. Чому з кожним наступним класом мусить «зростати» акцент на почуттях, які вклав Т. Шевченко у свою лірику? Доведіть, що ця творчість ідеально надається для виховання почуттів.

3. Як уникнути типового недоліку в шкільному аналізі ліричного твору – ігнорування його лексичного багатства й поетики? З'ясуйте зміст понять «лірика», «ліричний герой», «мотив у ліричному творі». Як їх пояснити учням? Відповідь проілюструйте на матеріалі поезій «Садок вишневий коло хати», «Як умру, то поховайте...», «Мені однаково...» та ін.

4. Поділіться міркуваннями про важливість залучення до пізнання поезії Т. Шевченка матеріалу про її значний мистецький контекст, особливо зв'язки з музичним мистецтвом. Наскільки він здатен допомогти дитині у висловленні власних емоцій, вражень, з одного боку, – і наскільки він «ілюструє» ці враження? Змодельуйте фрагмент залучення такого матеріалу.

5. Представте фрагмент уроку, в центрі якого – аналіз однієї з шевченківських поезій, приготуйтеся до його обговорення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Проблематика вивчення життя і творчості Т. Шевченка у старшій школі

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Традиційні та інноваційні підходи до вивчення біографії Т. Шевченка в 9 кл.

Види роботи: усні повідомлення, бесіда, дискусія, письмова робота, робота з підручником для 9 класу, методи «Мікрофон», «Мозковий штурм».

1. Розкажіть про біографічний метод у літературознавстві і проблему вивчення біографії письменника у старшій школі з тим, щоб письменник виявився цікавим як людська особистість, митець і громадянин. Які поради пропонує в цьому плані сучасна методична наука, шевченкознавство, в т. ч. альтернативне, і які оптимальні підходи видаються прийнятними вам?

2. Яким має бути змістове наповнення уроку з вивчення біографії Т. Шевченка в 9 кл., щоб воно охоплювало матеріал не тільки про події життя поета, але і його світогляд, громадянську позицію, особливості формування та вияву таланту, творчі здобутки, факти особистого життя поета тощо. А які біографічні відомості потрібні для розуміння й інтерпретації визначених програмою літературних творів Т. Шевченка? Вкажіть на домінантні форми й методи подання такого матеріалу. Відповідь проілюструйте змодельованими фрагментами розповіді.

3. Якою може бути суто документальна джерельна база уроку з вивчення біографії Т. Шевченка? Маються на увазі,

зокрема, епістолярій, мемуари, автобіографічні зізнання поета. Що конкретно з цього матеріалу доречно використати вчителів? Водночас є й небезпека фактографії (бо учням цікавий живий Т. Шевченко), як і небезпека переходу окремих етичних меж у пізнанні його особистості. Висловіть свої міркування з цього приводу.

4. Розкажіть про наочність і ТЗН на такому уроці. Які, скажімо, ютубівські ролики про Т. Шевченка ви б вирізнили як особливо змістовні? Якої ви думки про кінематографічний матеріал шевченківської тематики (скажімо, фільми «Таємниці генія Шевченка» та «Мій Шевченко»)? Відповідь обґрунтуйте.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема 1. Балада Т. Шевченка «Причинна»: аналіз за принципом «від форми – до сутності»

Види роботи: робота з текстом, усні та письмові відповіді, дискусія, методи «Дерево вражень», «Шкала думок», обговорення.

1. Якими можуть бути первинні враження школярів від твору? Поділіться міркуваннями, як зробити так, щоб вони були якомога змістовнішими? Яку роль може при цьому відіграти експресивність музичного мистецтва?

2. Що розповісти школярам про особливості римовитмічної організації балади, її віршової мови? Яким може бути тут зв'язок із теорією літератури, певними літературознавчими поняттями? Відповідь проілюструйте конкретним художнім матеріалом.

3. Назвіть художні прийоми, до яких вдається Т. Шевченко, поміркуйте над їхньою роллю у вираженні думок, настроїв (почуттів). Що ще впливає на створення романтичної картини людського страждання?

4. Розкажіть про складний образний світ «Причинної». Що робить його багатоплановим? Розробіть кілька запитань до учнів для обговорення цього світу, змодельуйте відповіді на них.

5. Як пояснити школярам жанрову специфіку твору? Спробуйте апелювати при цьому до світового літературного досвіду.

6. Як розуміється вами тема та ідея цієї балади? Чи варто їх озвучувати самому вчителю, покликатись на підручники, чи, може, доречніше спробувати підвести самих учнів до їхнього розуміння та формулювання? Чи варто вимагати в таких випадках однозначного трактування цих понять? Відповіді обґрунтуйте.

**Тема 2. Поема Т. Шевченка «Катерина»:
урок літературознавчо-психологічного дослідження
(за методом інтелектуальної рольової гри)**

Види роботи: інтелектуально-рольова гра, робота в групах, робота з текстом, дискусія, метод проєктів, їхньої презентації та обговорення.

1. Змодельуйте ситуацію, коли одна частина групи (умовного класу) здійснюватиме літературознавчу характеристику поеми, інша – психологічно відстежуватиме історію Катерини та її оточення. Ролі варто розподілити завчасно.

«Літературознавцям» радимо звернути увагу на історію написання твору і присвяти до нього, основні елементи сюжету, роль ліричних відступів, соціальну та національно-етичну зумовленість конфлікту, переосмислення біблійних алюзій та ремінісценцій (про Богородицю, блудного сина), образ покритки як символ України, що потерпала від московського насильства. Зрештою, є підстави говорити і про художню майстерність автора, особливу (демократичну) стильову манеру (розраховану на читання для слухацької аудиторії).

«Психологи» розглядають передовсім образ Катерини, аналізують її історію, характер, темперамент (за І. Франком, це натура «палка, сангвінічна», така, що керується природними почуттями), особливості вираження її думок, переживань, настроїв, а також образи інших представників персоносфери твору (батьків, Івася-сина, Івана-москаля, епізодичних персонажів, зокрема й образ ліричного героя та образ персоніфікованої природи). У кожного своя позиція, своя лінія психологічної поведінки. Доречно зважити і на нерозважливість, надмірну довірливість Катерини, і на загальну несправедливість, взаємну ворожнечу, скутість людини класовими, становими, майновими пересудами – те, що оточує молоду жінку і травмує її, так само ведучи до крайнього фізичного і психічного виснаження та самогубства. Важливо зрозуміти межовий стан Катерини і причетність до її трагедії багатьох, отже, й відповідальність багатьох за те, що сталося.

2. При обговоренні варто оперувати літературознавчою і психологічною термінологією, говорити і про морально-етичні уроки від автора, авторську перейнятість долею нещасної, і про започаткування в цьому творі цілої Шевченкової галереї образів жінок-матерів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема 1. Поема Т. Шевченка «Гайдамаки» як об'єкт шкільних студій

Види роботи: робота з текстом твору, підручником та науково-методичною літературою, усні та письмові відповіді, дискусія, робота в малих групах.

1. Розкажіть про осмислення твору й методики його вивчення у школі, скориставшись працями Г. Клочака, В. Пахаренка, В. Яременка, О. Лілік та ін. дослідників. Законспектуйте

основні тези однієї з них. Які застосовані методичні прийоми й міркування видаються вам особливо значущими?

2. Чому історична основа твору вимагає апеляції до конкретного історичного матеріалу? Що ви розкажете учням про цю драматичну й трагічну сторінку в минувшині України й наші тодішні конфлікти зі шляхетською Польщею? Як ця сторінка пов'язана з іншими критичними періодами в долі нашої нації? Які уроки світ при цьому отримує?

3. Змодельуйте подієвий (послідовний) шлях аналізу поеми й доведіть прийнятність його застосування в певному випадку – залежно від рівня підготовки й досягнень класу. Чи доречно його поєднати із сюжетно-композиційним шляхом аналізу? Знання яких відомих учням теоретичних понять при цьому доречно актуалізувати?

4. Змодельуйте пообразний шлях аналізу твору. Яким чином (за допомогою яких епізодів, цитат, художніх рефлексій) привернути увагу школярів до образу автора? Чому варто говорити про неоднозначність цієї самопрезентації? А в який спосіб дати учням зрозуміти, що в системі образів ключову роль відіграє, мабуть, усе-таки масштабний, «комплексний» образ України? Це територія, але це й народ і кожна людська одиниця в сукупності із загальною та приватною історією, культурою, мораллю. У чому трагізм образу Шевченкової України, як він виписаний у творі?

5. Змодельуйте проблемно-тематичний шлях аналізу поеми. Як (за допомогою яких епізодів, образів, думок) розповісти дев'ятикласникам про порушену у творі й завжди актуальну проблему небезпеки фанатизму? А як зацентувати на проблемах злочину й покари, складнощів людської долі, єдності загального та особистого, бачення Т. Шевченком перспективи для України?

6. Як ви гадаєте, чому «Гайдамаки» запропоновано вивчати сучасній школі тільки оглядово?

**Тема 2. Розвиток навиків опрацювання дев'ятикласниками
профільної школи науково-літературознавчих джерел:
стаття С. Смаль-Стоцького про поему Т. Шевченка «Сон»**

Види роботи: робота з науковим текстом, усні повідомлення, письмова робота, обговорення, дискусія.

1. Чому, на вашу думку, важливо прилучати до студіювання наукових літературознавчих джерел, які стосуються програмних творів, тих учнів, які виявляють до філології особливий інтерес? Що ви розкажете таким своїм вихованцям про прийоми конспектування (вільне, текстуальне, комбіноване), способи фіксації (мовні та позамовні)? А як оформити реквізити конспекту?

2. Чому, беручись за конспектування статті, варто мати відомості про автора, його досягнення, мотиви й обставини написання роботи?

3. Знайдіть в інтернет-джерелах чи у книжних джерелах інформацію про С. Смаль-Стоцького і його заслуги перед шевченкознавчою наукою, про гурток кобзарознавства, zorganizований професором на зламі XIX-XX ст. у Чернівецькому університеті, про особливу методи (філологічну), якою користувались учений та його вихованці. Йдеться про вдумливе, неупереджене, автентичне прочитання та пояснення кожного поетового твору порядково, притім у зв'язку з творами приблизно з одного часу.

4. Вдумливо перечитайте поему Т. Шевченка «Сон», відтак статтю С. Смаль-Стоцького «Концепція Шевченкової поеми “Сон” і її мистецьке переведення» (1933) (Смаль-Стоцький С. Шевченко. Інтерпретації. Черкаси, 2003. С. 173-192). Випишіть основні тези статті, зробіть певні позначення на полях, у самому тексті, які б графічно допомагали акцентувати вашу увагу на важливих думках автора. Такі рекомендації ви мали б зробити учням.

5. Підготуйте систему запитань для перевірки розуміння ними цієї праці, звернувши увагу, зокрема, на те, як С. Смаль-Стоцький трактує в поемі образ царя волі (це «персоніфікація духа України з його найвищим ідеалом і непогамованою жадобою до волі», тоді як російський цар – його кат); образ землячка-перевертня (тоді як ліричний герой «зазначає виразно своє національне “я” і окремішність України»); це «найбільш політична поема» Шевченка і «наскрізь національна», каже вчений, тоді як сцена «генерального мордобиття» – «не карикатура, а знаменитий, вірний, правдивий та зовсім реальний малюнок, виконаний, щоправда, яскравими фарбами і з великим розмахом». С. Смаль-Стоцький дивується «великому вмінню Шевченка кількома рисками цілу деспотичну систему так пластично схопити та так живо по-мистецьки змодельовати, щоб вона, ця система – а не її малюнок! – і в людей із естетичним смаком нарешті зробилася з етичного боку такою гидючою, якою вона в дійсності є».

6. Апробуйте свої запитання в студентській аудиторії і зробіть висновки про особливості підходів С. Смаль-Стоцького до розуміння твору Т. Шевченка і про міру важливості такої роботи із джерелами для кращого розуміння літератури.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Позакласна робота з вивчення Т. Шевченка

Види роботи: обговорення індивідуальних проєктів, робота в групах, імітаційна та ділова гра, дискусія («Займи позицію»), метод «Незакінчені речення».

1. Розробіть кожен свій авторський проєкт – сценарій зустрічі з поезією Т. Шевченка в «Літературній кав'ярні» / або ж з інтерактивними іграми на шевченківську тематику там же / або

сценарій «Брейн-рингу», присвяченого Т. Шевченкові та його творчості / іншого інтелектуально-розважального заходу. А чому б не поговорити на подібних заходах про жінок в особистому житті Т. Шевченка крізь дзеркало спогадів, листів, творів; чому б не згадати про його улюблені книжки, не послухати його улюблену музику й музику на його тексти; скуштувати ласощі, які любив Шевченко; не дізнатись більше про одяг, який він носив, кумедні випадки із життя? Чому б не спробувати створити те, що під силу і дев'ятикласникам, – підготувати відеоколажі, плейкасти, буктрейлери, присвячені улюбленим творам із Шевченкової спадщини? Чому б, зрештою, не влаштувати в якомусь іншому креативному просторі зустріч-дискусію з тими, хто вважає Т. Шевченка «нудним»?

Проаналізуйте такі проєкти, запропонуйте інші цікаві та змістовні форми позакласної роботи, присвяченої Т. Шевченкові.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота здобувачів освіти під час вивчення освітнього компонента „Вивчення життя і творчості Тараса Шевченка в ЗЗСО” складається з різних видів:

- 1) поглиблене опрацювання художніх текстів Т. Шевченка, які належать до шкільної програми з української літератури для 5-9 класів;
- 2) підготовка до аудиторних (практичних) занять;
- 3) самостійне поглиблене опрацювання тем освітнього компонента згідно з навчально-тематичним планом.

Змістовий модуль 1. Вивчення Т. Шевченка в системі розвитку учнів базової школи

Тема 1. Специфіка курсу і специфіка навчання літератури.

Прочитати й зробити виписки:

а) з рекомендацій авторів чинної програми з української літератури для загальноосвітніх навчальних закладів (5-9 класи) щодо вибору творів та методів їхнього опанування;

б) виписати з цієї ж програми перелік творів Т. Шевченка, які вивчаються в кожному з класів;

в) з вибраної основної та додаткової рекомендованої літератури зробити виписки щодо проблем, винесених на лекційне та практичне заняття;

Ознайомитись

а) із темою «Т. Шевченко» в одному зі шкільних підручників (за вибором, метод «Робота в групах»).

**Тема 2. Змістове наповнення біографічних матеріалів,
присвячених Т. Шевченкові і рекомендованих для вивчення
у 5-8 класах, форми й методи їх подання. Технологізація
таких уроків.**

Прочитати й тезово законспектувати:

а) біографічні матеріали про Т. Шевченка з підручників для 5-8 класів;

б) статтю Овдійчук Л. Вивчення особи письменника (Українська мова і література в школі. 2004. № 4).

Підготувати

коротке (до 2-х стор.) письмове повідомлення про цей матеріал зі своїми враженнями та пропозиціями.

**Тема 3. Методична наука про алгоритм вивчення /
прочитання / пізнання поезій Т. Шевченка в системі
здобуття базової освіти. Переваги аналізу «більш вільного» й
такого, що акумулює різний досвід.**

Прочитати й опрацювати (зробити виписки):

а) з науково-методичних видань авторства Г. Токмань, А. Ситченка, В. Марка (див. список рекомендованої літератури) щодо питання про моделі аналізу поетичного твору;

б) з тем, що стосуються вивчення поетичних творів Т. Шевченка в підручниках з української літератури для 5-8 класів (за вибором, метод «Робота в групах»);

в) відповідних видань, що стосуються методики вивчення і викладання Т. Шевченка (див. список рекомендованої літератури).

**Тема 4. Методична наука про алгоритм вивчення /
прочитання / пізнання поезій Т. Шевченка в системі
здобуття базової освіти.**

**Переваги аналізу «більш вільного» й такого, що акумулює
різний досвід**

Прочитати й опрацювати (зробити виписки)

а) з відповідного матеріалу видань, що стосуються методики викладання української літератури в ЗЗСО загалом та методики вивчення й викладання Т. Шевченка зокрема (див. список рекомендованої літератури);

Запропонувати (письмово)

перелік назв творчих робіт шевченківської тематики для учнів 5-8 класів.

**Змістовий модуль 2. Проблематика вивчення
життя і творчості Т. Шевченка у старшій школі**

**Тема 1. «Історія мого життя є частиною історії моєї
батьківщини...» Специфіка вивчення учнями 9 кл. біографії
Т. Шевченка та її зв'язку з історико-культурним процесом.
Методичні підходи до проведення такого уроку**

Прочитати й опрацювати (зробити виписки)

а) з відповідного (біографічного) матеріалу підручника для 9 класу, праці О. Демчук, інших праць, що стосуються методики вивчення й викладання Т. Шевченка (див. список рекомендованої літератури та інформаційних джерел).

Тема 2. Традиційні та інноваційні підходи до вивчення біографії Т. Шевченка в 9 кл.

Прочитати й опрацювати (зробити виписки)

а) із вступного розділу монографії Г. Клочека (див. список рекомендованої літератури), праці О. Слоньовської та ін. науковців (див. там само);

б) відповідного матеріалу з підручника для 9 класу;

Дати визначення (письмово) понять, що стосуються жанрово-родової специфіки програмних творів Т. Шевченка.

Тема 3. Концептуальні питання творчості Т. Шевченка як об'єкт уваги вчителя-словесника

Прочитати й опрацювати (зробити виписки)

а) із відповідного матеріалу з «Історії української літератури» (у 12 т., т. 4), монографії Г. Клочека, друкованих та інформаційних джерел (див. список рекомендованої літератури);
Підготувати (письмово) диференційовані завдання для учнів із відповідної теми.

Тема 4. Ранні поеми Т. Шевченка «Гайдамаки», «Іван Підкова», «Тарасова ніч» як об'єкт інтегрованого уроку з української літератури та історії. Методика підготовки такого уроку і його завдання (повторення і корекція, узагальнення і систематизація знань).

Прочитати й опрацювати (зробити виписки)

а) з відповідних поем Т. Шевченка, а також основної та додаткової літератури до курсу, в т. ч. інформаційних джерел із методики викладання конкретної шкільної теми;

Підготувати фрагмент конспекту уроку (рубрика «узагальнення та систематизація знань»).

Тема 5. Поема Т. Шевченка «Гайдамаки» як об'єкт шкільних студій

Опрацювати (зробити виписки)

а) з праці Г. Грабовича «Шевченкові “Гайдамаки”. Поема і критика» (Київ, 2013)

Тема 6. Антиколоніальний, антимілітаристський, антимосковський зміст поеми Т. Шевченка «Кавказ» та надважливість її викладання в сьогочасній українській школі

Прочитати й опрацювати (зробити виписки)

а) з поеми Т. Шевченка «Кавказ», звернувши увагу, зокрема, на афористичні вислови;

б) з праці І. Дзюби «Застукали сердешну волю... (Шевченків «Кавказ» на тлі непроминального минулого) (Київ, 1995), з «Історії української літератури» (у 12 т., т. 4), інших друкованих та інформаційних джерел (див. список рекомендованої літератури).

Тема 7. Вивчення поеми Т. Шевченка «Сон» та послання «І мертвим, і живим...»: спроба узагальнення педагогічного досвіду

Ознайомитись, зробити виписки

а) з праць Г. Клочака, О. Слоньовської та матеріалів онлайн-ресурсів (див. список рекомендованої літератури та інформаційних джерел).

Підготувати на основі прочитаного письмове повідомлення «Вивчення поеми Т. Шевченка «Сон» та послання «І мертвим, і живим...»: моя спроба узагальнення педагогічного досвіду».

Тема 8. Проблемність на уроках із вивчення життя та творчості Т. Шевченка

Прочитати й опрацювати під відповідним кутом зору (зробити виписки)

а) з основної й додаткової літератури, рекомендованої програмою курсу;

На матеріалі одного Шевченкового твору підготувати (письмово) фрагмент конспекту уроку з обговорення проблемної ситуації.

Тема 9. Розвиток навиків опрацювання дев'ятикласниками профільної школи науково-літературознавчих джерел: стаття С. Смаль-Стоцького про поему Т. Шевченка «Сон»

Прочитати й опрацювати (виписати основні тези)

а) зі статті С. Смаль-Стоцького «Концепція Шевченкової поеми «Сон» і її мистецьке переведення» (1933) (див. Список додаткової рекомендованої літератури).

Тема 10. Огляд інших важливих для обговорення проблем (про міжпредметні зв'язки на заняттях, присвячених Т. Шевченкові; про уроки з розвитку мовлення; про підходи до опанування низки творів, рекомендованих програмою для додаткового прочитання; про позакласну роботу відповідної тематики тощо)

Прочитати й опрацювати (зробити виписки)

а) відповідних розділів із праць Г. Клочека, Г. Токмань, Н. Волошиної (див. список рекомендованої літератури);

Підготувати авторський проєкт присвяченого Т. Шевченкові позакласного заходу для учнів 9 класу.

Контроль виконання та оцінювання завдань, винесених на самостійне опрацювання, проводимо в процесі вивчення тем кожного змістового модуля.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Назвіть часові межі кожного з періодів літературної діяльності Т. Шевченка. Хто запропонував цю періодизацію?
2. Коли була вперше надрукована поема Т. Шевченка «Гайдамаки»? Кому вона присвячена?
3. Хто є основоположником нової української літератури? Обґрунтуйте свою думку.
4. «Гомоніла Україна, / Довго гомоніла, / Довго, довго кров степами / Текла-червоніла...» З якого твору Т. Шевченка ці рядки? Вкажіть на жанрову специфіку цього твору.
5. «Плавай, плавай, лебедонько, / По синьому морю, / Рости, рости, тополенько, / Все вгору та вгору!» З якого твору Т. Шевченка ці рядки? Вкажіть на жанрову специфіку цього твору.
6. «Якби ви вчилися так, як треба, / То й мудрість би була своя...» З якого твору Т. Шевченка ці рядки?
7. «Це той Перший, що розпинав / Нашу Україну, / А Вторая доконала / Вдову сиротину». З якого твору Т. Шевченка ці рядки?
8. Кому присвячена поема Т. Шевченка «Кавказ»? Що вам відомо про цю людину та її зв'язки із Т. Шевченком?
9. «У неділю вранці-рано / Поле крилося туманом;/ У тумані на могилі, / Як тополя, похилилась / Молодиця молодая. / Щось до лона пригортає / Та з туманом розмовляє...» З якого твору Т. Шевченка ці рядки? Вкажіть на жанрову специфіку цього твору.
10. Коли і де, за яких обставин Т. Шевченко написав свій вірш «Як умру, то поховайте...»?

11. У який період творчості Т. Шевченко написав свій вірш «Мені тринадцятий минало...»?

12. «І на оновленій землі / Врага не буде, супостата, / А буде син, і буде мати, / І будуть люди на землі...» З якого твору Т. Шевченка ці рядки?

13. Розкажіть про обставини підготовки й виходу у світ першого видання «Кобзаря» Т. Шевченка. Назвіть твори, які ввійшли до цього видання.

14. «Отак було / По всій Україні / Против ночі Маковія, / Як ножі святили...» З якого твору Т. Шевченка ці рядки? Вкажіть на жанрову специфіку цього твору.

15. Коли була написана поема Т. Шевченка «Кавказ»? Сформулюйте тему й ідею твору.

16. «Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає!» З якого твору Т. Шевченка ці рядки? Наведіть інші вислови з цього твору, які стали афористичними.

17. Коли Т. Шевченко написав послання «І мертвим, і живим...»? Сформулюйте тему й ідею твору. Наведіть вислови з цього твору, які стали афористичними.

18. Який твір Т. Шевченко присвятив В. Жуковському? Чим зумовлена така присвята? Якій важливій події свого життя приурочено цей твір?

19. «Малого сліду не покину / На нашій славній Україні, На нашій – не своїй землі». Із якого твору Т. Шевченка ці рядки? Коли і за яких обставин був написаний цей твір? Прочитайте його напам'ять.

20. «У всякого своя доля / І свій шлях широкий...» Який твір Т. Шевченка починається цими рядками? Коли і за яких обставин він був написаний? Вкажіть на жанрову специфіку цього твору. Обґрунтуйте авторське визначення жанру.

21. Що вам відомо про моделі сучасного аналізу поетичного твору в межах його вивчення в ЗЗСО? Назвіть авторів цих моделей і вкажіть на їхні принципові положення.

22. Поясніть значення понять «лірика», «ліричний герой», «мотив у ліричному творі», проілюструйте свої думки на прикладі конкретного твору Т. Шевченка, який вивчається у ЗЗСО.

23. Які біографічні факти з теми «Т. Шевченко» доступні для розуміння учнями кожного з класів базової школи? Відповідь обґрунтуйте. Вкажіть на документальну джерельну базу, якою скористаетесь на таких уроках.

24. Назвіть найголовніші біографічні факти з теми «Т. Шевченко», які мають опанувати дев'ятикласники. Окремо зацентуйте на тих відомостях, які стосуються громадянської позиції Т. Шевченка, його творчих здобутках, подіях особистого життя.

25. Наведіть приклади неодмінного залучення теоретичного матеріалу при вивченні Т. Шевченка в ЗЗСО. Проілюструйте свої думки на матеріалі балади «Причинна» та поезії «Сон» («На панщині пшеницю жала...»).

26. Назвіть зразки філософської лірики Т. Шевченка, які належать до чинної програми ЗЗСО. Що ви розкажете учням про специфіку видів та жанрів лірики?

27. Назвіть усі зразки творів Т. Шевченка релігійного змісту, які належать до чинної програми ЗЗСО. Назвіть основні географічні локації, де відбувається дія в поемі Т. Шевченка «Марія». Розкажіть про місце Біблії в житті поета.

28. Що таке пообразний аналіз літературного твору? Відповідь проілюструйте на матеріалі однієї поеми Т. Шевченка (за вибором).

29. Змодельуйте проблемно-тематичний аналіз цієї ж поеми. У чому його можливі переваги?

30. Розкажіть про досягнення Т. Шевченка як художника. При вивченні яких його літературних творів у ЗЗСО можна використати цей матеріал?

31. Що ви розкажете дев'ятикласникам про світову велич Т. Шевченка?

32. «Він був самоуком – і вказав нові, світлі шляхи професорам і книжним ученим...» Хто відгукнувся так про Т. Шевченка? Чи згодні ви з тим, що Т. Шевченко був тільки самоуком? Відповідь обґрунтуйте. Які факти з життя і творчості поета й художника засвідчують його високоосвіченість? Чому важливо повідомити про це учнів ЗЗСО?

33. Як пов'язані між собою «Заповіт» і Чернеча могила? Що ви розкажете учням про місця на карті України, пов'язані з життям та діяльністю Т. Шевченка?

34. Назвіть основні праці сучасного шевченкознавства, якими мусить послуговуватись учитель-словесник у своїй практиці. Схарактеризуйте їх у проєкції на використання в ЗЗСО.

35. Назвіть основні праці з методики викладання української літератури в ЗЗСО і, зокрема, методики викладання Т. Шевченка. Що цінного ви запозичили у них?

ПИТАННЯ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Вкажіть, якими опорними знаннями про життя і творчість Т. Шевченка мусить володіти вчитель-словесник при викладанні української літератури в базовій школі.

2. Вкажіть, якими опорними знаннями про життя і творчість Т. Шевченка мусить володіти вчитель-словесник при викладанні української літератури у старшій школі.

3. Розкажіть про форми й методи подання біографічного матеріалу про життя і творчість Т. Шевченка у 5-8 класах ЗЗСО.

4. Розкажіть про технологізацію уроків з вивчення біографії Т. Шевченка у 5-8 класах ЗЗСО.

5. Схарактеризуйте підходи провідних сучасних учених-методистів до алгоритму вивчення поезії Т. Шевченка в системі здобуття базової освіти.

6. Розкажіть про організацію уроків з розвитку мовлення при вивченні життя та творчості Т. Шевченка в базовій школі.

7. Схарактеризуйте специфіку вивчення учнями 9 класу біографії Т. Шевченка та її зв'язку з історико-культурним процесом, розгляньте методичні підходи до проведення такого уроку.

8. Вкажіть на концептуальні питання творчості Т. Шевченка як об'єкт уваги вчителя-словесника.

9. Розкажіть про особливості підготовки інтегрованих уроків з української літератури та інших предметів при вивченні Т. Шевченка у 9 класі.

10. Розкажіть про особливості методичних підходів до вивчення ліричних творів Т. Шевченка в 9 класі.

11. Розкажіть про особливості методичних підходів до вивчення ліро-епосу Т. Шевченка в 9 класі.

12. Проаналізуйте коло проблем, які можуть виникнути на уроках із вивчення життя і творчості Т. Шевченка в ЗЗСО.

13. Розкажіть про можливості залучення міжпредметних зв'язків на заняттях, присвячених Т. Шевченкові в 9 класі.

14. Розкажіть про методику вивчення низки творів Т. Шевченка, рекомендованих програмою ЗЗСО в 9 класі для додаткового прочитання.

15. Розкажіть про позакласну роботу з вивчення Т. Шевченка в ЗЗСО.

16. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення в 5 класі ЗЗСО поезії Т. Шевченка «За сонцем хмаронька пливе...».

17. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення в 5 класі ЗЗСО поезії Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати...». Прочитайте цей вірш напам'ять.

18. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення в 6 класі ЗЗСО поезії Т. Шевченка «Думка» («Тече вода в синє море...»). Прочитайте цей вірш напам'ять.

19. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення в 6 класі ЗЗСО поеми Т. Шевченка «Іван Підкова».

20. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення в 7 класі ЗЗСО балади Т. Шевченка «Тополя».

21. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення в 7 класі ЗЗСО поезії Т. Шевченка «Як умру, то поховайте...». Прочитайте цей вірш напам'ять.

22. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 8 класі ЗЗСО поезії Т. Шевченка «Думи мої... Ви мої єдині...».

23. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 8 класі ЗЗСО поезії Т. Шевченка «Мені однаково...».

24. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 9 класі ЗЗСО балади Т. Шевченка «Причинна».

25. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 9 класі ЗЗСО поеми Т. Шевченка «Тарасова ніч».

26. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 9 класі ЗЗСО поеми Т. Шевченка «Катерина»

27. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 9 класі ЗЗСО поеми Т. Шевченка «Гайдамаки».

28. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 9 класі ЗЗСО комедії Т. Шевченка «Сон».

29. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 9 класі ЗЗСО послання Т. Шевченка «І мертвим, і живим...».

30. Запропонуйте свій фрагмент уроку з вивчення у 9 класі ЗЗСО поезії Т. Шевченка «У нашім раї на землі...».

РЕКОМЕНДОВАНА НАУКОВО-КРИТИЧНА ЛІТЕРАТУРА ДО ДИСЦИПЛІНИ

Основна

1. Башманівська Л. Методика навчання української літератури: від теорії до практики: навчально-методичний посібник. Житомир, 2024.
2. Демчук О. Життєпис письменника: Конспекти нестандартних уроків. Київ, 2002.
3. Історія української літератури: у 12 т. Т. 4: Тарас Шевченко. Київ, 2014.
4. Ковалець Л. М. Історія української літератури першої половини XIX століття: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2021.
5. Клочек Г. Поезія Тараса Шевченка : сучасна інтерпретація. Київ, 1998.
6. Марко В. Основи аналізу літературного твору: навчально-метод. посібник для студентів і вчителів. Кіровоград, 2003.
7. Мхитарян О. Практикум із методики навчання української літератури: модульний курс : Навчальний посібник. Миколаїв, 2017.
8. Токмань Г. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник. Київ, 2012.
9. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ, 2002.
10. Слоньовська О. Конспекти уроків з української літератури: Нове прочитання творів. 9 клас. Київ, 2001.

Допоміжна

1. Волошина Н. Уроки позакласного читання у старших класах: Посіб. для вчителя. Київ, 1988.
2. Доля. Книга про Тараса Шевченка в образах та фактах / Упоряд. В. Шевчук. Київ, 1993.
3. Ковалець Л. Книги як порятунк від одерев'яніння. Тарас Шевченко періоду заслання у просторі своєї лектури // Питання літературознавства. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2021. Вип. 104. С. 59-87.
4. Ковалець Л. Тарас Шевченко у просторі своєї лектури: час до 1837 року // Питання літературознавства. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2023. Вип. 108. С. 69-96.
5. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія). Київ, 2009.
6. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підруч. Київ, 2010.
7. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посібник / За ред. Н. Волошиної. Київ, 2002.
8. Овдійчук Л. Вивчення особи письменника. Українська мова і література в школі. 2004. № 4.
9. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навч. посіб. Київ, 2000.
10. Пахаренко В. І. Тарас Шевченко. Київ, 2007.
11. Професія – вчитель літератури: словник-довідник (упор. Т. Чередник). Тернопіль, 2009.
12. Ситченко А. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах. Київ, 2011.
13. Ситченко А. Педагогічні технології на уроках української літератури. Дивослово. 2001. № 10. С. 19-21.
14. Смаль-Стоцький С. Т. Шевченко: інтерпретації. Черкаси, 2003.
15. Степанишин Б. Викладання української літератури в школі: Метод. пос. для вчителя. Київ, 1993.

Інформаційні ресурси

1. Боберська О. та ін. Тарас Шевченко для дітей та учнів НУШ (стаття): <https://www.lycem-do-dytny.com/taras-shevchenko-dlia-ditej/>
2. Всеосвіта. Національна освітня платформа: <https://vseosvita.ua>
3. Гуртом. Українське гніздечко: www.hurtom.com
4. Діаспоріана: Електронна бібліотека: <https://diasporiana.org.ua/>
5. Електронний каталог ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Рубрика «Вивчення творчості Т. Г. Шевченка в школі»: <https://t.ly/1XHEg>
6. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації: www.litopys.org.ua
7. На урок. Освітній проект: <https://naurok.com.ua>
8. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. Перегляд за темою «Вивчення творчості Т.Г. Шевченка в школі»: <https://t.ly/KAsa3>
9. Ненудний Шевченко, або Як перебороти у школі втому від Кобзаря (стаття): <https://cbn.com.ua/2020/03/16/nenudnyj-shevchenko-abo-yak-pereboroty-u-shkoli-vtomu-vid-kobzarya/>
10. НУШ. Нова українська школа: <https://nus.org.ua/>
11. Освіторія. Медіа: <https://osvitoria.media/>
12. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА. Програма для 5-9-х класів ЗНЗ <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56125/>
13. УкрЛіб. Бібліотека Української Літератури: <https://www.ukrlib.com.ua/>
14. Читиво. Електронна бібліотека: <https://chtyvo.org.ua/>
15. Шкільні підручники з української літератури для 5-9 класів: <https://pidruchnyk.com.ua/>

Навчальне видання

Лідія Михайлівна **Ковалець**

**ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ЗЗСО**

Навчально-методичний посібник

Відповідальний за випуск *Мальцев В. С.*

Технічний редактор *Чорасва Г.К.*

Підписано до друку 12.06.2025. Формат 60х84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 2,2.

Обл.-вид. арк. 2,4. Зам. Н-046.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.

